

իր հեռեկողք Եզնիկէն, Ս. Սահակէն ու Մհարովպէն լաւ գիտեն մեր Սահեղարու լեզուն, խնդիրը կը փոխուի. այս միայն գիտեմ, որ մեր պաշտպանած սկզբունքները՝ Ազաթանգեղոսի, Փ. Բիւզանդի, Ս. Սահակայ և Եզնիկի համոմատ են:

Այս գրածներս կը փափաքեմ որ զրգիւս մ'ըլլային ոսկեղարու կաշկանդուած ձեռքանութենէն աւելի՝ անոր հոգւոյն մէջ թափանցելու և աւելի լուրջ կերպով ուսումնասիրելու մեր ոսկեղարուն գրիչները, մանաւանդ Ս. Գիրքը՝ ծայրէ ծայր: Այն ատեն ապահով եմ որ պիտի սկսի նա ազ սխալիլ և Հ. Ա. Բագրատունւոյն ռճն աւելի գնահատել:

Հ. Ակինեան վրդ. զիս միաժիտ կոչելով, ալլէն ձախէն առականեր ու խաթիշ ասացուածքներ կը գտնէ իր յաղթանաւ կը պատկերու: Սակայն կարծեմ շատ իսկ տեսնուեցաւ որ խորագիտութիւն և գիտութիւն միշտ չեն զուգընթանար:

Հ. ԳՐԻՊՈՐ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

Տ. ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԿԱՅԻՆ

ԵՐԱՆԱՅՈՒՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍՆ Ի ՎԵՆԵՏԻԿ

Առաջին անգամ Հոռոմի ամենաշքեղ տաճարին մէջ հայ վկայ մը փառաբանուեցաւ՝ դատուելով երանելիներու կարգը, անցեալ յուլիսին. խոնարհ քահանայ մը, ապրած երկու հարիւր և քսան տարիներ առաջ Պոլսոյ մէջ, մասնուած իր պաշտօնակից ընկերներու ձեռքով տեղական գաղտական իշխանութեան ու անյողողող կառչած ֆալսիւթ իր հաւատքին՝ մինչև վերջ, զտառ մահը իր վարձը իր ամբասիր և առաքելական կեանքին և հատատապա մութեան՝ կրօնական դաւանանքին մէջ: Ուրիշ մեծութիւն կամ բարձրութիւն փնտռել հարկ չկայ, այլ սա միայն՝ կեանքին նուիրումը դուցազնական ձեռով կրօնի անդամին վրայ. սակայն այդ մահը կերտեց իր

փառքը. ու երկու դարուան ընթացքին մահուան վրայ չխտուեցաւ՝ այլ կեանքի, լոյսի և անմահութեան, մինչև որ բոլորովին պայծառագոյնացաւ յուլիս ամսուան մէջ Ս. Պետրոսի խորաններուն վրայ, ծաղիկներու դրամանգներու և կանթեղներու փափուլումներու մէջ, խորհրդաւոր բան մը

ՆՐ. Տ. ԳՈՄԻՏԱՍ ՎԿԱՅ

կայ սոյն վկային դիմանկարին մէջ, որ այսպէս կը կանխէ բնութեամբ բազմութիւնը այն նահատակներուն, որ ծաղկեցան, և կարծես կը սպասեն տակաւին առատաձեռն ու բարեբար ձեռքի մը՝ լուսազարդուելու և փոխուելու. ու հարկ է որ ամէն կողմէ նային իրեն՝ զուցէ շատեր ակաւայ ևս, հեղ ու զթոտ աչքերով. արիւնձ՝ ծր կը հոսի, սրտերը կը կակղցնէ, բոլոր պէս կը հմայէ, ու կը ջերմացնէ ալ. և մարդ կը հարկադրուի ճանչնալ և ըմբռնել դուցազնական վեհ արարքը: Այդ պատա-

ճառաւ Հոռոմէ փողերգութեամբ համարաւ ար-
խազանք երկրէ երկիր՝ ուր հայեր կը
լինեն, և շատ տեղեր տոնական մասնա-
ւոր հաւաքումներ կազմակերպուեցան:

Եր. Տէր Կոմիտաս վկային կենսագրու-
թիւնը շատ ծանօթ է մեզ և արդէն հա-
մաստ գիծերու մէջ կ'ամփոփուի. ծանօթ
են նաեւ իր նահատակութեան զանազան
պարագաներն և դէպքերը, որոնց՝ իր ե-
րանացուցման առթիւ, արձագանք եղան
նորէն հայ թերթիքը: Կարեւոր էր ծանօ-
թացնել զինքը նաեւ օտարներուն. և իր
երանացուցման առթիւ հրատարակուած
զրոյցներն ու փոքր պատկերները, ինչ-
պէս և սարքուած հանդէսները Հոռոմի մէջ՝
ծառայեցին այդ նպատակին: Խալիլով ու-
րիշ մէկ հայասէր կեդրոնին մէջ ալ, այս-
ինքն վենետիկի, անհրաժեշտ էր կատա-
րել այս ծանօթացումը. սոյն դիտմամբ
ծրագրուեցաւ եռօրեայ կրօնական հան-
դէսներու շարք մը դեկտեմբերի 3-5 ի
միջոցին, ժողովրդեան համար. առաջին
երկու օրերուն՝ ամէն ինչ ընելով քաղըին
եկեղեցիներէն մէկուն մէջ՝ Ս. Զաքարիա
կոչուած, ժողովրդեան անլի դիւրամբժ
ըլլալու համար. իսկ երրորդ օրուան տօ-
նախմբութիւնը կատարելով Ս. Ղազարու
մէջ: Տեղական լրագրիները ծանուցանե-
լով այդ հանդէսներու կարգը, Տ. Կոմի-
տաս քահանային ալ զեղեցիկ տողեր նուի-
րած էին, ոմանք համառօտել կենսագրու-
թիւնն ալ մէջ բերելով: Խալիլիւն լեզուով
թողուցիկներ ալ բաժնուեցան ժողովրդեան,
ինչպէս նաեւ Երանելի վկային պատկեր-
ներէն: Եկեղեցւոյ մէջ, աւագ խորանին
վերեւ ելեկտրական լույսերու մէջ կը շող-
շողար Տէր Կոմիտաս նահատակին իւղա-
նկար պատկերը՝, քահանայական զգեստ-
ներով հանդերձաւորուած դէպ ի լոյսի և
փառաց երկինքը վերանալու դիրքի մէջ,

գալարուն ամպերու վրայէն, մինչ վարէն
հրեշտակ մը իրեն կ'երկարէ մարտիրոսու-
թեան արմաւենիի ճիւղ մը, իսկ հետուն մէկ
կողմէն կարմիր խորքի վրայ կը ցցուի կա-
թողիկէի գմբէթը: Երբ իտալացի բնա-
խօսներ երեկոյեան պաշտամունքի ատեն
ներդաշնակ բառերու երգով զրուստիքը
կը փողէին հայ նահատակին, եկեղեցւոյ
անկիւններէն և թերաստուերներէն կայծ-
կըլտուն ականարկներ կը սենեռուէին Երա-
նելիին՝ որ լոյսերու սանդուխէն վեր կը
բարձրանար այն պահուն:

Երրորդ օրուան հանդէսներուն փափա-
գեցաւ մասնակից ըլլալ նաեւ քաղցիս վսեմ.
Միրանաւոր Պատրիարքը, առտու մատու-
ցանելով պատարագ Ս. Ղազարի եկեղեց-
ւոյն մէջ, որ պծնազարդուած էր այս առ-
թիւ և խորաններէն մէկուն վրայ ալ ճրագ-
ներու մէջ զրուած էին՝ ի տես ժողովուրդին,
մեր ջով գտնուած Երանելիին մասունք-
ները: Ժողովուրդը խուռներամ խուռած
էր Ս. Ղազար կղզին սկսեալ առտուէն.
Իրաւամբ շատ քիչ անգամներ մեր եկե-
ղեցին այսքան բազմութիւն հաւաքած է
իր մէջ. բարեբախտաբար քաղաքապետու-
թիւնը ազնուաբար զիմանելով րա՝ հա-
ճած էր շոգենաւներու երթեկերը բա-
նել: Հանդիսաւոր ձայնաւոր պատ.

11
ևս, զոր մատոյց Սիւրիոյ Գեորգ. Եւ. ա-
հայրը, նոյնպէս հանդիսաւորապէս ներ-
կայ գտնուեցաւ Միր. Պատրիարքը, ինչ-
պէս և երեկոյեան պաշտամունքին և իրեն
վերապահած ըլլալով այն առթիւ Երանե-
լիին ներբողանը հիւսել, ի սեցաւ իր
քաղցրաշունչ, հոգեյոյդ և ս. Ս. Զաքար-
յանէն մին, ցոյց տալով Տէր Ս. Զաքար-
մէջ հոգիի վեհութիւն, աղ մասնդեայ
անդրդուելի հաստատակամութիւն և զօ-
րութիւն, ինչպէս նաեւ լուսաբնութեանց
բազմապիսի շողիւն: Գոհար ական աղօթ-
քը վերջ դրաւ այս յետ, օրուան հան-
դէսին ալ, որ վենետիկի մէջ ևս ծաւա-
լեց Եր. Կոմիտասի փառաց, ու քարձեալ
այդ առթիւ խօսեցնել տուաւ հայ կենս-
քին և հայ նահատակներու վրայ:

Հ. Կ. Գ.

1. Այս նկարը՝ որ կը տեսնուի այս էջերուն մէջ ալ,
զորմէ է երկտառարդ արուեստագէտ Տ. Յարութիւն Աճե-
մանի, նախկին աշակերտ Մուրադ-Ռաֆայէլեան վար-
ժարանի. երեակայութեամբ և ինքնատիւ յղացումով օժ-
տուած նկարիչ մը, որ իրեն նոր ուղիներ բանալու հե-
տամուտ է:

